

UDC 37.02

Ільїна Дар'я Володимирівна

аспірантка 3-го курсу

Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди, Україна

**КРИТЕРІЇ ТА ПОКАЗНИКИ СФОРМОВАНOSTІ УСНОЇ
МОВЛЕННЕВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДІТЕЙ ПЕРЕДШКІЛЬНОГО
ВІКУ У ЗАКЛАДАХ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ**

Враховуючи той факт, що у 2012 році була затверджена нова редакція Базового компонента дошкільної освіти [1], яка містить освітню лінію «мовлення дитини», перед педагогами дошкільних закладів освіти постають нові завдання, серед яких головним є формування базових компонентів мовної компетенції дитини передшкільного віку.

Дослідження критеріїв та показників сформованості мовної компетентності старших дошкільників є актуальною проблемою сьогодення, яка розглядається як педагогами так і логопедами, і психологами, серед яких Калмикова Л.О., Гончаренко А.М., Богуш А. М., Гавриш Н. В. та інші.

Мовлення – це вербальне спілкування яке здійснюється за рахунок використання мовних знакових одиниць (слів, словосполучень, речень і т. п.), що може супроводжуватись невербальними засобами. Основу мовлення становить правильне сприйняття інформації, її усвідомлення та вміння передавати із збереженням початкового змісту. Крім того мовлення використовується для вираження власних думок, емоцій та переживань. Калмикова Л.О. виділяє три різні значення мовлення: мовлення як діяльнісний процес, мовлення – результат мовної діяльності, мовлення – ораторський жанр [2].

Відповідно до означення запропонованого в лінгвістичному словнику, «усне мовлення» - це форма мовлення, тип мовленнєвої діяльності, за якої інформація передається за рахунок відтворення та передачі звуків [3].

Мовленнєва компетентність це один із базових компонентів становлення

особистості дитини перед шкільного віку. Рівень розвитку мовленнєвої компетентності на пряму залежить від рівня мовленнєвого розвитку дитини [4].

Мовленнєва компетенція, це компетенція яка дозволяє виявити рівень готовності та спроможності особистості адекватно та доречно використовувати мову за необхідності для вираження власних думок, бажань, намірів, прохань, використовуючи при цьому як мовні так і позамовні, невербальні, інтонаційні засоби виразності.

Процес формування мовлення дітей перед шкільного віку є досить тривалим та багатокомпонентним. Серед основних компонентів мовлення визначають:

- мовленнєву компетенцію, яка є однією з ключових характеристик особистості;
- мовленнєвий розвиток, рівень його сформованості показником якого є навички усного мовлення, вміння висловлювати власні думки та переживання;
- навчання мови, яке передбачає не лише формування та збагачення словникового запасу дитини, а й вміння правильно і доречно використовувати власний словниковий запас для вираження власних думок та переживань;
- мовленнєве виховання основу якого становить процес формування чіткої, виразної мови із дотриманням культури мовлення у спілкуванні дитини як з однолітками так і з старшими [5].

Загальноприйнятим стандартом є те, що усне зв'язне мовлення – це показник освіченості та загальної культури людини. Коли ж мова заходить про дітей передшкільного віку, то зазначають, що усне зв'язне мовлення – це показник рівня психічного розвитку дитини, рівня її пізнавальної діяльності та активності.

Під час визначення рівня сформованості мовної компетентності у дітей передшкільного віку, варто враховувати, що у даному віковому періоді для дітей характерні лише два види мовленнєвої діяльності: слухання та говоріння. Слухання (аудіювання) - це розуміння і сприймання мовлення на слух, тобто, усного мовлення. Досліджуючи даний компонент мовленнєвої компетенції, проводиться оцінка розуміння або нерозуміння дитиною тексту, або розповіді. Говоріння - це активна складова мовленнєвої діяльності; активний процес спілкування; зовнішнє вираження способу формування та формулювання думки засобами мови [6]

Для якісної оцінки рівня сформованості усної мовленнєвої компетенції у дітей передшкільного віку, визначають чотири основних компоненти мовлення:

- фонетико-фонематичний компонент;
- лексичний компонент;
- граматичний компонент;
- зв'язне мовлення.

При проведенні об'єктивної оцінки рівня сформованості мовленнєвих навичок дітей передшкільного віку використовують різні методи, серед яких важливе місце посідають педагогічне та логопедичне обстеження дітей з урахуванням вікових особливостей, спостереження за дошкільниками під час навчальної та ігрової діяльності, аналіз бесід дітей з батьками, вихователями, психологами, логопедами. Під час діалогічного спілкування з дітьми, при проведенні діагностичного аналізу, бесіду необхідно вести мовою, яка є в родині дитини пріоритетною, в іншому випадку, за рахунок мовного бар'єру, оцінка рівня розвитку мовленнєвої компетенції може бути хибною [7].

Високий показник сформованості мовленнєвої компетенції дитини передшкільного віку характеризується тим, що дитина усвідомлює значення слова яке використовує, дію, яку воно може характеризувати, правильно використовує метафору. Під час мовлення, дитина виражає позитивні емоції, що супроводжуються посмішкою, інтонацією, невербальними діями, які

доповнюють її мовлення. Дитина легко будує стосунки з однолітками за рахунок активного спілкування, вияв спільних інтересів. При спілкуванні із дорослими дотримується норм культурного спілкування, легко висловлює власні думки, бажання, переживання.

Середній показник сформованості мовленнєвої компетенції характеризується правильним використанням метафор, правильним вживанням описових ознак, вмінням дитини визначати окремі знаки предмета. За потреби, з допомогою дорослих, дитина може проводити аналогії, будувати речення за прикладом, погано виправляти помилки, допущені у реченнях під час усного спілкування. Мовлення може супроводжуватись посмішкою, поглядом, жестами, разом з тим дитина розрізняє як мовлення, так і жестикуляцію співрозмовника.

Дитина правильно і логічно будує власні прохання, при висловленні думок може допускати неточності, сама себе виправляє. При спілкуванні з однолітками називає їх імена, виступає уважним слухачем, розмову веде привітно. При спілкуванні з дорослими дитина знає чого від неї чекають, тому проявляє відповідну поведінку, очікуючи від дорослих схвалення. Потребує уваги і вияву любові, ласки від дорослих. Під час спілкування іде на контакт, а у спілкуванні дитина виявляє високий рівень активності.

Низький показник сформованості мовленнєвої компетентності дитини передшкільного віку виявляється у випадку, коли дитина погано сприймає та опрацьовує мовленнєвий матеріал на слух, погано переключається з одного складу на інший, практично не використовує у спілкуванні аналогії, досить рідко правильно будує речення під час висловлювання власних думок, бажань, прохань, переживань. Допущені помилки практично не помічає і тому не виправляє їх. Рівень контактності дитини із низьким рівнем розвитку мовленнєвої компетенції низький, за рахунок того, що від дорослих вона очікує осудження, хоча насправді потребує підтримки [1;7].

Список джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent_doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatochnij.pdf (дата звернення 01.09.2020).
2. Калмикова Л. О. Психологія формування мовленнєвої діяльності у дітей дошкільного віку: Монографія. Київ: Фенікс, 2008. 497 с.
3. Савчин О. Формування у дітей старшого дошкільного віку умінь будувати розповідь різного типу // Педагогічний процес: теорія і практика (серія педагогіка) №4 (63), 2018. С. 111-119.
4. Чекаліна В.А. Формування мовленнєвої компетентності дошкільників у процесі навчання переказу літературних творів. Матеріали Всеукраїнської практичної конференції «Стандарти дошкільної освіти: дискурс науки і практики». Київ – 2014, с.325-330.
5. Гончаренко А.М. Розвиток мовленнєвої компетентності старших дошкільників : навч.-метод. посіб. до Базової прогр. розв. дитини дошк. віку «Я у Світі» / А.М. Гончаренко. – К.: Світич, 2009. – 160 с 6.
6. Трофименко Л.І. Діагностика та корекція загального недорозвитку мовлення у дітей дошкільного віку. Навчально-методичний посібник. Київ, 2014. - 72с.
7. Богуш А. М., Гавриш Н. В. Дошкільна лінгводидактика : Теорія і методика навчання дітей рідної мови в дошкільних навчальних закладах. Підручник / За ред. А. М. Богуш. Друге видання, доповнене. – К.: Видавничий Дім „Слово”, 2011. – 704 с